

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ VUT V BRNĚ
FACULTY OF FINE ARTS OF BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

SOCHAŘSKÝ OBJEKT V KULTURNÍ KRAJINĚ REFLEXE NEJEN VEŘEJNÉHO PROSTORU

SCULPTURAL OBJECT IN CULTURAL LANDSCAPE REFLECTIONS OF NOT ONLY PUBLIC SPACE

TEZE DISERTAČNÍ PRÁCE / DISSERTATION PROPOSAL

AUTOR PRÁCE / AUTHOR
MgA. PAVLA KAČÍRKOVÁ

VEDOUcí PRÁCE / SUPERVISOR
prof. akad. soch. JAN AMBRŮZ

2014

Obsah

1.	Cíle	3
2.	Hypotézy	5
3.	Formulace zadání	8
4.	Formulace problémů	8
5.	Teoretická východiska	10
6.	Teoretický výstup	13
	<i>Stručná historie místa</i>	<i>15</i>
	<i>Jinákrajina</i>	<i>17</i>
	<i>Kříže cesty sochy krajina lidé – projekt Jinékrajiny</i>	<i>18</i>
	<i>Nepochopení</i>	<i>20</i>
	<i>Drama, hledání správné cesty, nacházení identity</i>	<i>20</i>
7.	Kritické zhodnocení stavu poznání v oblasti tématu DP	22
	<i>O Krajině</i>	<i>26</i>
8.	Metody řešení	35
9.	Praktický výstup	38
	Bibliografie	43

Anotace

*Disertační práce si klade za cíl porozumět rurálnímu prostředí, na konkrétním případě vesnice **Šarovy**, v celé jeho jedinečnosti a celistvosti intravilánu i extravilánu. Poukazuje na palčivé problémy současné krajiny jako je odcizení člověka krajině, scelování lánů, špatná politika státu.*

*Případová studie mapuje činnost občanského sdružení **Jinákrajina** na území katastru obce Šarovy a blízkých obcí. Popisuje jednotlivé aktivity občanského sdružení (sochy, aleje a stromy, zajímavá místa v krajině, naučné stezky, akce, a návrhy pro vesnici), jejich důvody vzniku, vyvolané reakce a důsledky.*

Cíle výzkumu chtějí ukázat, že umění může být právě spojovatelem přístupů ekologického a sociálního.

Abstract

*The aim of the dissertation is to understand the rural environment, using the specific example of the **Šarovy** village, in all its uniqueness and wholeness of its built-up and rural zones. It points out the pressing problems of current landscape, such as the alienation of man and landscape, land consolidation, or bad state policy.*

*The case study describes the activities of the citizens association **Jinákrajina** in the area of Šarovy and nearby villages. It describes individual activities of the citizens association (sculptures, avenues and trees, interesting places in the landscape, nature trails, events, and plans for the village), the reasons for their origination, the reactions they caused, and the consequences. The objectives of the research aim to show that it is art that can be the joining element between ecological and social approaches.*

1. Cíle

1. Aplikovaný výzkum na lokalitě Šarovy (metodou případové studie) zaměřený především na činnost občanského sdružení Jinákrajina. Analýza situace místa.

2. Vytvoření průvodce dané lokality – příběh jedné vesnice.

3. Zobecnění poznatků – potřeba současného umění v krajině.

4. Nalezení cesty současného umění ke krajině. Poznání vhodného řešení aktuálních nadčasových vizuálních intervencí a odhalení nejlepšího vzorce chování. Rozšíření obzoru vnímání a naplňování potřeb současné krajiny.

Snaha o porozumění určitému sociálnímu prostředí, v našem případě obyvatelům vesnice Šarovy, v celé jejich jedinečnosti a komplexitě ve vztahu k jejich usazení a interakci s okolím.

Důkladné zmapování činnosti občanského sdružení *Jinákrajina* na území katastru obce Šarovy a blízkých obcí. Popsání důvodů její

činnosti, vyvolané reakce a důsledky. Hledání možného směřování. Popsání situace Šarov jako klasické vesnice. Vymezení kladů a záporů činnosti občanského sdružení *Jiná krajina*, jednání obyvatel a zainteresovaných autorit. Naznačení směru vývoje. Hledání motivací pro činnost *Jiné krajiny* i obyvatel obce. Následně zobecnění poznatků. Text bude i jistým průvodcem situace a oblasti. Vytvoří ucelený navigační a orientační bod nezmapovaného místa.

Za důležité tato disertační práce považuje nalezení cesty současného umění ke krajině. Poznání vhodného řešení aktuálních nadčasových vizuálních intervencí a odhalení nejlepšího vzorce chování. Rozšíření obzoru vnímání a potřeb současné krajiny.

PŘÍBĚH JEDNÉ VESNICE – TEKOUCÍ ŘEKA PŘÍBEHŮ

Disertační práce se zabývá výzkumem v geografické oblasti na svazích výběžků Vizovických vrchů v údolí potoka Březnice. Konkrétně vesnicí **Šarovy**, která leží 12 kilometrů jižně od Zlína. Mapuje zde úsilí občanského sdružení *Jiná krajina*, které zde působí od roku 2010. Disertační práce bude příběhem jedné konkrétní vesnice.

Přestože se soustředím pouze na jednu malou lokalitu, domnívám se, že může plně ilustrovat linii naší doby. Pokusím se zaznamenat historický vývoj místa, poukázat na podstatné momenty utvářející krajinu venkova, povahy lidí, kulturu, nakládání s půdou. Na první pohled tyto skutečnosti nevidíme. Zdají se být skryté, či spíše na ně zapomínáme.

Je to myšlení lidí, vzdělanost, paměť generací a z něj pramenící přístup k místu, kde žijí. Míra, jakou si uvědomují zodpovědnost ke svému životu obecně. Možnost jej pozitivně ovlivnit.

Byla bych ráda, aby tato práce byla chápána jako text aktivního umělce. Ujasňuji si v něm své konkrétní zážitky a postoje nejen ke své tvorbě. Ta je ve velké míře svázána s obcí Šarovy, kde jsou zrealizovány některé mé sochy. O dokončení dalších usiluji.

Jako výtvarník se vždy musím vypořádat s mnohými otázkami. A především si musím uvědomit, že vstupuji *do živé tekoucí řeky lidských příběhů a historie jednoho území*. Text se tímto rovněž stává záznamem příběhu. *Příběhu jednoho daného místa*.

Má zdánlivá nevýhoda může být i pozitivem, které ovlivní mou práci. A tím je fakt, že v daném místě nežiji. Proto spoustu věcí dohledávám a doptávám se. Není to moje rodná vesnice, ba ani kraj. Narodila jsem se v Přerově a má rodina má kořeny v Kojetíně a na jižní Moravě. Možná proto můžu mít zdravý odstup a snad i nadhled.

2. Hypotézy

• *Podstatné pro vzhled krajiny jsou sociální a hmotné vazby.*

• *Osobnostní vyzrálost, vzdělanost a sociální cit určuje postoj jednotlivce ke krajině.*

• *Jsme zodpovědní sami za sebe i za území – nejen za to, které vlastníme, ale i za takové, v němž se pohybujeme.*

• *Současné umělecké intervence v krajině jsou spojovatelem mezi ekologickým a sociálním přístupem. Krajinu naplňují duchovnem.*

•Důležitou roli u uměleckých projevů v krajině hraje poznání místa, kde se artefakt nachází. Kvalitní umělecká intervence je bez něj téměř nemožná.

•K pochopení uměleckého záměru je důležité poznat místo vzniku. Proto se dokumentace díla fotografiemi zdá neúplná.

•Podoba soukromých pozemků je veřejným zájmem.

Vše je závislé na člověku a jeho jednání. Máme obrovskou možnost ovlivňovat děje kolem sebe. Podstatné jsou sociální a hmotné vazby. Osobní zkušenost určuje náš postoj k otázce krajiny, předkům, víře, umění. Osobnostní vyzrálост, vzdělanost a sociální cit ukazuje přesně na zdravé potřeby a dokáže je naplňovat. Jsme zodpovědní sami za sebe i za území – nejen za to, které vlastníme, ale i za takové, v němž se pohybujeme.

Známe rovněž pojem *rurální sociologie* (LAPKA, 2008), který je pro tuto disertační práci velmi podstatný. Je to zájem o venkovskou komunitu, v tomto případě o okruh kolem vesnice Šarovy. Budeme pozorovat, jak se chovají státní¹ a nestátní² instituce k *Jiné krajině* a k vesnici Šarovy, jakým způsobem ovlivňují její vývoj a ochranu krajiny. Dále jak tyto komunity uplatňují své vize a jak vnímají krajinu v praxi. Jsou to právě morální autority, které uplatňují svůj vliv. Nemusí se jednat právě jen o osobnosti, ale také o instituce a skupiny lidí. Ty pak mají zásadní dopad na děje v místě, na kterém uskutečňují svoji moc. Na vesnici se často setkáváme právě se slepým vyzdvihováním tradičních hodnot, vrozenou opatrností k novým „*revolučním*“ změnám a způsobům kontroly.

¹ *Obecní úřad Šarovy, statutární město Zlín a Zlínský kraj, stát.*

² *Místní spolky, nadace Partnerství, Via, Veronica.*

ZÁLEŽÍ NA NÁS, JAK BUDE VENKOV A VENKOVSKÁ KRAJINA VYPADAT. ZÁLEŽÍ DOKONCE PŘEDEVŠÍM NA NÁS, CO OD VENKOVSKÉ KRAJINY OČEKÁVÁME. (1991, M. BARTOŠ)

Z krajiny vesnice Šarovy se vytratili tradiční *archetypální rolníci*, nenacházíme tu žádné zemědělce lídry³ či „*tažné koně*“. Nenajdeme ani ty rezignované sedláky, se ztrátou perspektivy. Půdu obhospodařuje velké družstvo, které sídlí ve 32 km vzdálené Blatnici.

Oblíbené jsou zahrady u domu. Vytrácí se vědomí zemřelých předků. Zůstaly jen „*zatvrzelé mozky*“ lidí, kteří nevnímají místo, kde žijí. Co tedy vyhání venkovského člověka z krajiny? Lidé se neustále potýkají s problémy, jako jsou závist, zemědělská politika, ekonomické překážky, pohrdání, přírodní závislost, množství práce a neustálá nejistota.

3 Sedláky orientující se v ekologickém zemědělství, vlastníci moderní technologie, mající vědomí předků a rurální tradice.

3. Formulace zadání

•Zrealizovat výzkum v geografické oblasti na svazích výběžků Vizovických vrchů v údolí potoka Březnice. Konkrétně ve vesnici Šarovy.

•Zmapování občanského sdružení Jinákrajina, které působí od roku 2010.

•Na příkladu Šarov zachytit podstatné momenty utvářející krajinu venkova, povahy lidí, kulturu, nakládání s půdou – myšlení lidí, vzdělanost, paměť generací.

•Nalezení aktuálních přístupů ke krajině v literatuře a praxi. Zmapování aktuálního vzorce působení státu, nevládních organizací, škol, spolků a uměleckých projektů na krajinu v České republice.

•Vytipovat problémy aktuálních přístupů ke krajině.

•Aktivní výtvarné vstupy do krajiny.

4. Formulace problémů

•2. pol. 20. století. Socialistická ideologie – venkov přiblížit městu. Kolektivizace.

- **Vyhnutí venkovského člověka z krajiny - závist, zemědělská politika, ekonomické překážky, pohrdání, přírodní závislost, množství práce a neustálá nejistota (Lapka)**
- **Scelování lánů – nedostatečné množství ekotonů (krajinotvorný prvek) – chudá krajina – „poušť monokultur“**
- **Nedostatečné prosazování Evropské úmluvy o krajíně (pro ČR 2004)**
- **Ignorování lokálních zásad, krajiny, tradic, poměšťování.**
- **Nedbání doporučení odborné veřejnosti. Silné komerční vlivy.**
- **Mapa vlastníků půdy na území Šarov.**
- **Problém Šarov i krajiny obecně – velké lány, mizení cest, neprůchodnost území.**
- **Velké podniky zkupují pozemky, nezájem obce.**
- **Zelené vězení – fenomén dneška. Neschopnost vnímat potřeby krajiny a zároveň touha být v ní, vede k vytváření suburbií. Zástavba sídlištního typu. Rodinné domy vyrostlé za vesnicí či městem. Touha po přírodě vede k její devastaci - zelenému vězení (zelené vdovy)**
- **Typizované domky nerespektující běžnou architekturu vesnice.**
- **Maximálním kontaktem s krajinou zůstává zahrada za domem. Ta stojí jako pomyslná bariéra, „ochranný val“, mezi člověkem a přírodou. Získáváme pohodlí na úkor jiných hodnot.**
- **ztráta vesnické identity.**

5. Teoretická východiska

• **Legislativa** – Evropská úmluva o krajině, (termín kulturní dominanta – zákon o ochraně přírody a krajiny (114/1992 Sb.) §12 ochrana krajinného rázu v rámci obecné ochrany přírody – změny mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků. Zákon 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu – obsahuje termíny jako je paměť krajiny, krajinný ráz, estetická a přírodní hodnota.)

• **Literatura vztahující se k historii, kulturní a sociální ekologii, uměleckým intervencím v krajině** (Kupka, Librová, Otrlová, Sádlo, Lapka, Gojda, Hájek)

• **Mapy**

• **Význam lidské paměti, logické uvažování, citlivost k potřebám okolí, průchodnost krajiny.**

• **„Krajina je velký prostor pro tvorbu.“ „Nutnost vnímat krajinu jako celek.“**

• **Výsadbou stromů, realizací soch, obnovováním cest vznikají v krajině body, linie a plochy, které mohou být chápány jako umělecký projev. Mají kladný krajino tvorný potenciál.**

• **Humna – fenomén vesnice - místo kde sídlo přechází v krajinu**

• **Ekotony jsou nosnou krajinnou strukturou. Krajinná rozmanitost vede k příjemnějšímu vnímání a kulturní estetice. Ekotony určují bohatost krajinných struktur a ráz. Zároveň se tato místa ukazují z historického hlediska jako nejstabilnější.**

•Nutnost propojení kulturologického a ekologického paradigmatu myšlení – Landscape sociologie

•V dějinách se pohledy na to, jak má vypadat harmonická krajina, měnily.

•Komponovaná krajina (rozsáhlé kompozice vázané na architekturu – 15. stol. – ucelená rybníkářská struktura na Hlubocku, 16.stol. – rožumberské Třeboňsko, pernštejnské Pardubicko, Tovačovsko..., schwanzenberské Hlubocko, Orlicko, Čimelicko, buquoyské Novohradsko a Libějovicko-Lomenicko, czernické Chudenicko...

• Barokní komponovaná krajina – česká barokní krajina – významné uzly v krajině (kostely, kaple, křížky, hospodářské dvory, zahrady, parky, obory, honitby, bažantnice, rybníkářství, lovecké zámečky, myslivny, kočárové cesty, několika kilometrovými mohutnými průseky a alejemi – vše propojené záměrně komponovanými vazbami – smysluplně čitelná) – rozhledy, pohledy, průhledy, osy a body – jeden logický jednotně komponovaný celek.

•V 19. století – nacionálně chápaná krajina - hrady a zříceniny. Touha po zasněném, vzdáleném ideálu, který spatřovali v historických příbězích, hrdé rytířské minulosti (Liechtensteni – Valtice a Lednice (18. a 19. stol).

•V současnosti krajině ekologické, harmonizující až mystické - stromy, kameny, kapličky, prehistorické objekty.

•Nehmatatelné umělecké projevy

Petr Štenbera, Jan Mlčoch, Karel Adamus, Jiří Valoch, Jaroslav Anděl, Miloš Šejn, Michal Kern, Martin Maur, František Skála, skupina BKS, Křížovnická škola...

- *Hmatatelné umělecké projevy v prostoru*

Poukazují na potřebu zakotvit náš duchovní život v realitě hmatatelného prostoru krajiny. Karel Malich, Marko Pogačnik, Aleš Veselý, Miloš Šejn, Ivan Kafka, Vladimír Vimr, Jan Steklík, Jiří Kubový...

- ***Krajina má vliv na náš vnitřní život. Je jedním z našich učitelů. Dokáže formovat a vychovávat náš rozum a soudnost. Nabízí stálé hledání analogií.***

- ***Morální problém***

Pojem krajiny je ale mnohem širší.

Asociativní krajina

- *(1992) kategorie kulturní krajiny, která v sobě uchovává hodnoty přírodního prvku na pozadí náboženských, uměleckých nebo kulturních asociací (materiální složky mohou být přítomny, nebo dokonce scházet)*

Landcsape / Inscape

- *V roce 1868 Gerard Manley Hopkins, anglický jezuitský kněz, teolog, filolog a básník, ve své básnické tvorbě poprvé používá slovo*

„Inscape“. Vyzdvihuje tak hodnotu krajiny – landscape a povyšuje ji na in-scape. Krajinu vnitřní. (Lapka)

Landscape Constraint

•omezení krajinou. Jsou to omezení na praktické i filozofické úrovni, která určují využití krajiny a s nadsázkou také přístup ke světu. Krajina má být vnímána jako celek.

In stress

•krajina a místo našeho původu ovlivňuje to, co jsme. V tomto významu jde o sílu, která způsobuje, že se vnější krajina vtiskává do podoby naší duše.

•je to krajina, která nás ovlivňuje, ale jsme to i my, kteří ji formujeme a přetváříme k obrazu svému.

6. Teoretický výstup

•Kvalitativní výzkum - Případová studie

•Zobecnění – zhodnocení získaných poznatků, poukázání na kladné a negativní vlivy na krajinu, její podobu.

•Průvodce zkoumané lokality.

•Popsání a definování principů užitých při realizaci dlouhodobého krajinného projektu o.s. *Jinákrajina* – „KŘÍŽE CESTY SOCHY KRAJINA LIDÉ”.

Disertační práce je členěna do **dvou logicky na sebe navazujících částí**.

První popisuje **místo Šarovy**. Její kulturně historické hodnoty od nejstarší prehistorické doby až po současnost. Zároveň se věnuje cenným objektům a souborům staveb a míst cenných pro lokalitu – cesty a úvozy, které vytváří pátevní systém obce. Mapuje staré stodoly a humna kolem vesnice. Jako o místech setkávání se hovoří dále o křížku, studnách, kapličky a nově postaveném obecním úřadě. Pojednání o vnitřních dějích vesnice je rozčleněno na vesnici samotnou a místa za vesnicí – humna. Pro zmapování nálady a situace v Šarovech je volena výzkumná metoda dotazování.

Druhá část práce se věnuje přímo občanskému sdružení *Jinákrajina*, které zasazuje do kontextu – hledání východisek a paralel v ČR – a poukazuje na jedinečnost Jinékrájiny. Zastavujeme se nad jednotlivými osobnostmi *Jinékrájiny*. V oddílu věnovanému realizacím v krajíně(čárka nebude) se nejprve snažím vystihnout základní typologii práce s krajinou – **Bod – Linie – Plocha – Akce** . Následuje chronologický výčet jednotlivých realizací, akcí a plánů pro krajinu Šarov. Chronologické řazení bylo zvoleno pro přehlednost a dodržení toku příběhu. Tato část je doplněna také v příloze o korespondenci, která má za účel doložit a demonstrovat složitost situace v místě.

V následující kapitole Hledání současné vesnice a krajiny – propojení kulturologických a ekologických paradigmat myšlení – shrnuji stav

současné vesnice – zobecňuji a snažím se nalézt možnou cestu pro vesnici obecně.

Stručná historie místa

Zásadní linii vesnice určuje hlavní silniční tepna mezi Uherským Hradištěm (15,4 km) a Zlínem (11,8 km).

Název Šarovy dohledáváme poprvé ve slově *Swarov*. Ves byla od roku 1360 majetkem starobylého vladyckého rodu ze Šarov – Šarovců, kteří vlastnili ve 14. století řadu vesnic i tvrz, kde sídlili.

Dnes již místo bývalého panského sídla připomínají jen terénní změny nacházející se na ostrožně, asi 1,5 km jihovýchodně od obce Šarovy. Tvrz zde snad mohla stát již koncem 13. stol. Majitelem byl rod ze Šarov. Majitelem byl rod ze Šarov a poprvé je písemně zmíněna roku 1406, když Oneš ze Šarov ves Šarovy s tvrzí prodal svému bratru Čeňkovi. Později, roku 1421, ji získal král Zikmund. Poté se majitelé střídali. V 1. pol. 16. stol. získali panství Tetourové z Tetova. Podle některých zpráv byla tvrz obydlená až do roku 1560, ale krátce nato je již popisována jako pustá. *Obec byla připojena k březolupskému panství a následně v 17. století k panství napajedelskému* (KOHOUTEK, 1995).

Podíváme-li se do Mullerovy mapy z roku 1716, je vidět, že obec Swarov (Šarovy) ležela pod úbočím několika kopců s cestou, která se táhla klikatě podél říčky. Na mapě z roku 1876 - 1878 již jsou dobře patrné domky podél cesty, jejichž humna směřují ostře do kopců. Na druhé straně potoka je les, jenž zůstal zachován do současnosti. Z této mapy můžeme vyčíst, jakým způsobem lidé, tehdejší obyvatelé Šarov,

přemýšleli o svých domovech. Dovedli si dobře odvodit, že ideálním místem pro sady a políčka budou právě jihozápadně směřující mírnější svahy. Vytvořili v kopci úvozy a terasy zabraňující erozi půd. Na mapě nalezneme zakreslených cca 33 budov. Toto charakteristické rozložení vesnice zůstalo zachováno do současnosti.

Do roku 1849 patřily Šarovy pod napajedelské panství. V období 1868 – 1948 náležely pod okres Uherské Hradiště. Od 1. 1. 1949 se staly součástí okresu Gottwaldov. Nyní se nacházejí ve Zlínském kraji (okres Zlín).

V roce 1882 ve vesnici vznikla jednotřídka. Koncem 19. století se vystavěla okresní silnice ze Šarov do Bohuslavic. Byla vybudována za rok a stála 3 016 zlatých. Jako v mnohých vesnicích v té době, byl i v Šarovech 18. 4. 1927 zásluhou Františka Vyoralu založen Sbor dobrovolných hasičů.

V roce 1942 byl zaveden telefon a elektrické žárovky se poprvé rozsvítily 18. 3 1943.

V roce 1945 zůstala jen 1. – 5. třída. Starší ročníky navštěvovaly školu ve vedlejší vesnici Březolupy.

18. května 1947 byla slavnostně vysvěcena šarovská kaple. Od začátku školního roku 1950 chodily děti od šesté třídy do Bohuslavic. 5. července 1958 byly Šarovy postiženy povodní. Roku 1975 po 91 letech existence zanikla škola. V březnu 1991 se staly Šarovy samostatnou obcí.

Nastala potřeba výstavby Obecního úřadu, který byl navržen v roce 1996 Svatoplukem Sládečkem, Luděkem del Maschio, Dušanem Mikuláškem a Alicí Šimečkovou z projektové kanceláře New work. Realizace probíhala v zimním období 1996–1997. Z těchto

termínových důvodů i z nedostatku finančních prostředků byla zvolena dřevostavba, o které se uvažovalo jako o stavbě dočasné.⁴

V současnosti má obec Šarovy 241 obyvatel. Leží v nadmořské výšce 33 m n. m. Katastrální plocha obce činí 223.2 ha. (zeměpisná šířka: 9° 9' 4", zeměpisná délka: 17° 36' 15')

Jinákrajina

Moje první poznání Šarov velmi úzce souvisí s nástupem do ateliéru prof. ak. soch Jana Ambrůze, kam jsem byla přijata v roce 2004 do bakalářského studia. Osobnost Jana Ambrůze jako pedagoga, ale především jako výrazné osobnosti současné výtvarné scény a člověka, mne výrazně formovala. Jan Ambrůz pochází ze Šarov. Dlouhou dobu však v Šarovech nebydlel, ale vrátil se zpět. Na pozemcích na okraji vesnice si postavil se svou ženou Renatou velký dům, který si sám navrhl. V Šarovech bydlí také jeho širší rodina.

Založení občanského sdružení *Jinákrajina*

V době dokončení magisterského studia na Fakultě výtvarných umění v Brně jsme pod tlakem mnoha okolností s Janem Ambrůzem v roce 2010 založili občanské sdružení – *Jinákrajina*. Ujasnili jsme si, že je třeba mít věci pojmenované a tím i uchopené. Pod tímto názvem, který navrhl profesor Ambrůz, se již skrývaly naše předchozí aktivity a realizace. Na webových stránkách, které vedu a aktualizuji, se v úvodní větě můžete dočíst: „Občanské sdružení „*Jinákrajina*“ vzniklo za účelem snadnějšího prosazování realizace dlouhodobého projektu „KŘÍŽE CESTY SOCHY KRAJINA LIDÉ“ na katastrech obcí Šarovy, Lhota,

4 Zajímavostí je, že byla zvolena pultová střecha. Mnozí lidé ji mají spojenou spíše se zemědělskými stavbami. Adekvátnější, myšleno tedy klasičtější, je v těchto zeměpisných končinách střecha sedlová. Autoři byli velmi mladí a bez zkušeností. Okresní úřad vydal v tehdejší době pouze dočasné povolení s tím, že stavba má být nahrazena vhodnější a trvalejší zděnou stavbou. Toto rovněž odráží myšlení místních.

Salaš a Bohuslavice u Zlína. Tento projekt je postupně realizován od roku 2007, kdy byl zpracován návrh instalace ‚Křížové cesty‘.“⁵

Umět věci popsat, dát jim název a tvar umožňuje sdílení, které vede k porozumění. Minimálně se již dá o aktivitách hovořit. Konkretizování problému může vést k jeho rychlejšímu řešení. Přesto se občanské sdružení potýká s mnoha obtížemi a s nepříjetím jakéhokoli konání. Místní, například i starosta, neakceptuje jakékoli návrhy Jiné krajiny. Chybí podpora ze stran státu či firem, o kterou sdružení stále usiluje.

Kříže cesty sochy krajina lidé – projekt Jiné krajiny

Rok 2007

Vypracování koncepce projektu, hledání míst pro první krajinné objekty -
KŘÍŽE CESTY SOCHY KRAJINA LIDÉ

Rok 2008

Křížová cesta
New Design
Billboard

Rok 2009

Přerušování stavebního řízení pro seskupení Kaplí.
Lipová - 20 LIP /27.10.2009/ „LIPOVÁ“ /zničeno 28. 4. 2010/
Započata obnova chodníku mezi obcemi Šarovy – Lhota

Rok 2010

Kaple I
Jeřábová

5 JINÁKRAJINA, o.s. 2013. JINÁKRAJINA - /Šarovy, Lhota, Salaš, Bohuslavice /. [Online] 2013. [Citace: 1. 2 2013.] <http://www.jinakrajina.eu/>.

Rok 2011

Poleh

Workshop „Vesnice u silnice – pole bez cest“

Hrušňová – výsadba starých hrušňových odrůd

Hvězdy nad Hlavou

Jeřábová

Olinkova studánka

Značky

Rok 2012

Pavučina

Výstava

Cena české krajiny

Hrušňová a jeřábová

Bufet 5055

Lípy

Nejkrásnější Humna

Rok 2013

Výstava

Modlitba

5 Třešní

Plenér – Červená

497

Bufet 5055 a hranečníky

Zprůchodnění

Jeřábová

Napajedla

Rok 2014

Hřbitov

Mokřad

Modlitba

Přednáška

Jabloňová

Plenér – Modrá

Wroclav
Ráz Krajiny

Budoucnost

Krajinná Kaple
Kaple II
Kaple III

Nepochopení

Bolestným se stávají mnohé zlomyslné šarvátky ze stran obyvatel Šarov. Pro rychlé vykreslení situace postačí jeden příklad z mnohých. Po vysázení aleje lip k výročí 28. října 2010 došlo následující jaro k úřednímu odstranění stromů. To se událo na popud místní obyvateľky. Celá akce výsadby stromů byla označena za vandalismus. To vše dokumentují dopisy, úřední listiny, fotografie.

Pod všeobecným názvem *Jiná krajina* se skrývají počáteční realizace Jana Ambrůze v krajině, stavba jeho domu, opětovné se usazení v Šarovech, poznávání území, setkávání se s lidmi, návrhy soch do krajiny a jejich instalace, sázení stromů, vytváření stezek, boj o finanční podporu státu, úřadů a firem, ale paradoxně i půtky s místními lidmi, kteří nepřijímají tyto aktivity, jak ilustroval výše zmíněný příběh, který je pouze jedním z mnoha.

Drama, hledání správné cesty, nacházení identity

Dramatem můžeme chápat konání, činy. Rovněž je jedním ze základních literárních žánrů. Dobře vystavěné drama stojí na příběhu, který se je tvořen pomocí dialogu a monologů. V našem případě to budou záznamy korespondencí, dialogů, videozáznamů a fotografií, které dokumentují plynutí času, dramatičnost děje. Po krátké expozici, tedy nezbytném uvedení a popisu místa – Šarov – nám začnou vyplývat na povrch první kolize, konflikty a rozpory, které neuniknou

bedlivému čtenáři a návštěvníkovi této vesnice. Konflikt vyvolává dramatické napětí mezi obyvateli Šarov a zároveň rozpor mezi obyvateli a úřady. Hlavní roli hraje občanské sdružení *Jinákrajina*.

Otázkou vždy zůstává, jestli se už blížíme krizi, čili vyvrcholení příběhu s možností obratu - peripetii. Důležitým krokem je právě toto důkladné popsání situace.

Rozuzlení celého příběhu a patřičný nadhled získá až další generace, která nebude zatížena šarvátkami a půtkami. Jakou katastrofu, tedy rozuzlení či katarzi, bude mít tento příběh, se my, myslím, nedozvíme. Vždy je obtížné hodnotit aktuální situaci z nadhledu. Čas prověří, jak jsme konali a rozhodovali se. Snad to, co zůstane po našich životech, bude pádně argumentovat. Vzrostlé aleje dnes čerstvě vysázených stromů, nové stezky, sochy, příběhy, které si budou lidé pamatovat. Čas vždy prověří a ukáže na objektivitu a pravdu dneška.

Krajina a práce s krajinou je nekonečný příběh. Jen dlouhodobá a trvalá investice úsilí se ukazuje jako nosná.

Nezaplétejme se již do dlouhých úvodů. Přesto je nutno nastolit několik otázek. V tomto textu chci mít stále na zřeteli, že se jedná o příběh, o současnou živou krajinu se všemi klady a nedostatky. Příběh, který tvoří lidé, a my do ní vstupujeme svým životem a umem – tvorbou, myšlenkami, činy.

7. Kritické zhodnocení stavu poznání v oblasti tématu DP

Ladislav Žák

*„Po všech velikých budoucích výkonech lidské práce, které lze očekávat, zůstane člověk vždy člověkem, ústrojnou bytostí, která je částí přírody, složenou z týchž atomů jako ostatní svět a podrobenou týmž zákonům smrtelné hmoty. Čím vyspělejší bude kultura hmotná i duchová, tím více a častěji bude lidstvo míti zapotřebí načerpati sílu země, tím více a intimněji bude příroda domovem a bytem člověka.“
(Obytná krajina, 1947)*

- Důsledně naznačuje velký vliv a potenciál krajiny jako domova. Nutnost starat se o něj, vytváří návody a zásady pro urbanisty, krajináře, jak pracovat s krajinou a venkovským prostorem.

- Téměř vše nové považuje za špatné.

- Dobové.

–Odkazuje např. na stavební boom ve Zbraslavi, Davli, v Klánovicích, Jevanech – „Stavební nestvůry ohavných vil a domků“ nebo „Stavby a sídliště neblahého rázu chmurné a ohavné periferie“ dnes vnímáme neutrálně až pozitivně.

–Dřevěné sloupy telefonního vedení – „znešvažené hnusnými tyčemi a dráty nesčetných vedení rušící jejich obyvatelnost“.

Miroslav Lapka

„Koně byli za války totálně nasazeni na práci v lese. Ovšem za svoji těžkou práci dostávali odpovídající dávky krmení. A to od cizích okupantů, kde nebylo pochyb o tom, co pro ně tato zem a tento národ znamená. Kolektivizaci dělali „naši“ lidé. A koně, stejně jako rolníci, se náhle stali nepřáteli revoluce. Byli opět totálně nasazeni při budování socialismu, ovšem tentokrát bez odpovídající péče. A potom museli na porážku.“ (Úvod do sociologie krajiny, - Rolník a krajina, Kapitoly ze života soukromých rolníků, 2008)

- Tvrdí, že krajinu známe všichni, přesto je obtížné ji definovat.
- Mapuje historický vývoj pozemků a hospodaření na území ČR.
- Věnuje se problému do hloubky, nevynechává duchovní rozměr hospodaření.
- Užívá pojem vědomí (v kontextu přírodních i společenských věd – neurofyziologických, neurobiologických, psychologii, sociologii, filozofii, teologii) a ekologické vědomí.
- Sedláky žádá při výzkumu o vzpomínky, vytváření přirovnání, slovních spojení charakteristických s jejich pozemky.

Petr Sklenička

„Pronajatá, v níž vlastníci půdy nehospodaří, ale své pozemky propachtují. Pronajatá, svěřená nám na poměrně krátkou dobu, abychom ji brzy předali dalším generacím. Krajina se nám mění před očima a my v péči o ni často selháváme. Posledních dvacet let ale

přináší i spoustu dobrých zpráv o krajině a společnosti.“ (Pronajatá krajina, 2011)

- Jasným způsobem definuje problémy krajiny. Na konkrétních příkladech i literárních ukazuje podstatné body změny.
- Poukazuje na neprůchodnost krajiny.
- Polemizuje s pojmem objektivní krása.
- Tvrdí, že nejde určit metodiku anebo šablonu pro krajinu – nemá svazovat uživatele příliš. Musí ponechat dostatek prostoru pro tvůrčí práci.

Jiří Sádlo

„Zvláště objekty jako jsou kapličky, upravené studánky anebo lípa v polích jsou místa, kde prostřednictvím lidského objevujeme a prožíváme krajinu. Jsou to místa kontaktu světa lidí a přírody. Právem jim věnujeme velkou pozornost, protože jimi velmi často začíná náš vztah ke krajině.“ (Krajina a revoluce 2008)

- Krajina se nezhoršuje, ale jen se mění tempem a způsobem, na něž nejsme připraveni. Nestačíme si přivyknout. Selháváme jako pozorovatelé.
- Krajina je vždy celá.
- Aspekt přírodní a kulturní – jeden bez druhého nelze odvodit.
- Vyslovuje kontroverzní myšlenky o krajině a člověku.

- O krajině přemýšlí citově, podkládá své názory na konkrétních příkladech.

Jiří Kupka

„Harmonická kulturní krajina je ve své podstatě z větší části nezáměrným produktem života agrární společnosti, spojeným s technologickou zkušeností tradičního zemědělství. Je nutné zdůraznit, že i to, co dnes vnímáme jako „přírodu“, není již po staletí původní krajinou, přičemž nejvýraznější antropogenní změnou v plošném měřítku je přeměna vegetativního pokryvu krajiny. ... V krajině jsou dodnes patrné výsledky jejího vědomého a cíleného organizování.“ (Krajiny kulturní a historické, 2010)

- Vyjmenovává znaky a hodnoty kulturně-historické charakteristiky krajiny, její aspekty vytvářející nezaměnitelnost a rázovitost jednotlivých regionů.
- Zmiňuje nehmotné hodnoty krajiny – genius loci, paměť krajiny či význam místa.
- Rozebírá význam vizuálních prvků historické krajiny.
- Hovoří detailně o ochraně kulturní krajiny.
- Nenabízí řešení pro současné intervence do krajiny (zmiňuje pouze okrašlovací spolky).

O Krajině

Krajina je velmi široký a mnohvrstevnatý pojem. Pokud se ji nějakým způsobem snažíme redukovat, musíme si být vědomi toho, čeho se zbavujeme, a jaké to má nakonec důsledky.

Kulturní krajina je chápána jako pomezí přírody a kultury. Dnes však těžko hledat čistou přírodu. Vždy je přítomný člověk. V zásadě rozlišujeme krajinu jako strukturovaný prostor, krajinu chápanou prostřednictvím smyslů a krajinu pojímanou systémově. V krajině hledáme a dokážeme vysledovat mozaikovitost, šablonovitost a typizaci. Vše se v obměnách opakuje. Přesto je nám vryta do paměti podoba naší rodné krajiny. Je to nehmotný projev krajiny, která se otiskuje do mysli člověka, jenž v ní žije, prochází jí. Vnímáme ji všemi smysly.

SPOLEČNOST X KULTURA X KRAJINA

Zásadní knihou v Československu bylo vydání *Obytné krajiny* od Ladislava Žáka v roce 1947. V té době byla přelomová pro estetiku krajiny a venkova. Stále je chápána jako základní literatura, přesto v ní pozorujeme zásadní posun vnímání vad krajiny ve vztahu k dnešku.

První pozemková reforma proběhla na českém území po první světové válce v letech 1919-1938. Jejím cílem bylo rozdělení velkých soukromých pozemků. Po první světové válce 1/3 pozemků patřila německé a maďarské šlechtě. Rámcový zákon vymezoval vyvlastnění pozemků nad 150 ha zemědělské půdy, nebo nad 250 ha celkové půdy. Touto reformou prošly 4 mil. ha půdy. Součástí reformy bylo i zřízení Státního pozemského úřadu.

Druhá pozemková reforma probíhala v letech 1945–1948, po skončení druhé světové války. Jednalo se především o přerozdělení majetku Němců, Maďarů, kolaborantů a zrádců. Došlo ke změně velikosti zabírané půdy snížením hektarů jen na 50.

Nedozírný vliv na krajinu měla kolektivizace. Komunistická strana Československa vyvlastňovala individuální soukromé majetky a měnila je na kolektivní, což probíhalo v souladu s politickou teorií stalinismu. Hlavní fáze probíhala v letech 1948–1960. Přesto tento proces dozníval až do sametové revoluce. Kolektivizace se dotkla citelně právě i Šarov. Pomocí velkých nátlaků a pokřivené legislativy donutili sedláky a rolníky vstoupit do Jednotného zemědělského družstva. Posledním sedlákem zůstal *Josef Michálek*.⁶

UVĚDOMOVAT SI KRAJINU

Po roce 1989 byla pocítována potřeba ošetřit problém krajiny zákonem. Česká legislativa se opírá o ***Evropskou úmluvu o krajině***.⁷ Ta vymezuje pojem „*krajina*“ jako část území tak, jak je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů. Úmluva se věnuje krajině jako celku. Zná krajinu pozoruhodnou, běžnou i narušenou. Ošetřuje dohodou krajinu přírodní, venkovní, městskou i industriální. Zároveň ponechává právo a povinnosti na ochranu, správu a plánování krajin na každém jednotlivci, ale i na všech evropských

6 Jeho stodola dodnes stojí, jinou nenajdeme. Nyní se k ní nedostaneme. Je nad autobazarem.

7 Jménem České republiky byla Úmluva podepsaná ve Štrasburku dne 28. listopadu 2002 a po ukončení ratifikačního procesu dne 1. října 2004 vstoupila v platnost. Přístup ČR k Úmluvě je logickým vyústěním české tradice ve vztahu k hodnotám krajiny a péči o její přírodní a kulturní dědictví.

zemích (*Výbor rady Evropy, 2000*).⁸ Přesto se český stát potýká nejen s nedořešenou politikou územního plánování. Praktický proces začleňování Evropské úmluvy o krajině neprobíhá plně. Politické zájmy, veřejní činitelé a jednotlivá ministerstva⁹ nezačali zvyšovat povědomí společnosti o významu krajiny. Ve svých programech nedeklarovali krajinu jako jednu ze zásadních hodnot a priorit trvale udržitelného rozvoje.

Velkým problémem je přerozdělování pozemků v rámci pozemkových úprav.¹⁰ Dnes v legislativě existují takové možnosti, aby proces územního plánování nevznikal naráz. Územní plán by měl mít možnost postupného doplňování jak v čase, tak v rozsahu území podle potřeb obyvatel. Ideální je probíhání občanské participace. To znamená, že podněty vycházejí ze strany obyvatel, kteří je předkládají odborníkům. Nutné ale je, aby konečnou zodpovědnou rozhodující osobou byl architekt, který podněty zpracuje do kvalitního celku.

Pojem *krajiny* je ale mnohem širší. V roce 1868 *Gerard Manley Hopkins*, anglický jezuitský kněz, teolog, filolog a básník, ve své básnické tvorbě poprvé používá slovo „*Inscape*“. Vyzdvihuje tak

8 V České republice existují další více či méně funkční nástroje a úmluvy vztahující se ke krajině – *Hodnocení vlivu na životní prostředí E.I.A., S.E.A., TUR – uplatňující princip „to care for“*, *Územně plánovací dokumentace velkých územních celků (ÚPD VÚC)*, *Územní systém ekologické stability (ÚSES)*, *European Ecological Network (ECCONET)*, *Agenda 21, Natura 2000*

9 *Ministerstvo životního prostředí, zemědělství, pro místní rozvoj, kultury a školství, mládeže a tělovýchovy.*

10 *Termín Krajinový ráz a ochrana krajinového rázu nalezneme v zákoně 114/92 Sb. Paragraf 12.*

hodnotu krajiny – *landscape* a povyšuje ji na *in-scape* (LAPKA, 2008). *Krajinu vnitřní*.¹¹

V dnešní době si mnoho lidí uvědomuje tuto hodnotu. Přesto je nesmírně důležité stále připomínat, že právě krajina a místo našeho původu ovlivňuje to, co jsme. Hovoříme o pojmu *In stress*. V tomto významu jde o sílu, která způsobuje, že se *vnější krajina* vtiskává do podoby naší duše.

Je to krajina, která nás ovlivňuje, ale jsme to i my, kteří ji formujeme a přetváříme k obrazu svému. V dějinách se pohledy na to, jak má vypadat harmonická krajina, měnily.

V současné době jsme se vzdálili krajině. Není to místo, kde se pohybujeme, kde žijeme. Většinu času trávíme jinde. Máme jiné starosti, než měli lidé před pár desítkami let. Proto jsme se z krajiny vytratili. Nyní krajinou jen projíždíme.

V 19. století se pozornost lidí upírala ne na krajinu samotnou, ale na hrady a zříceniny v ní. Toužili po zasněném, vzdáleném ideálu, který spatřovali v historických příbězích, hrdé rytířské minulosti.

V současnosti v krajině vyhledáváme stromy, kameny, kapličky a prehistorické objekty. Pozorujeme posun od *nacionálně chápané krajiny* ke *krajině ekologické, harmonizující až mystické*. Krajina má vliv na náš vnitřní život. Je jedním z našich učitelů. Dokáže formovat a vychovávat náš rozum a soudnost. Nabízí stálé hledání analogií. Neschopnost vnímat potřeby krajiny a zároveň touha být v ní, vede

11 *Pojem inscape rozebrán v knize W. H. Gardnera –Gerard Manly Hopkins: Poems and Prose*

k vytváření *suburbii*¹², v současné době velmi aktuálního a palčivého problému. Zde se jen potvrzuje, že cit dávno vymizel.

Není novým zjištěním, že kultura, zejména lidé, ničí krajinu. Často nenávratně mizí v *extravilánu* krajinné prvky i krajinné komplexy. Takovému stavu se lze však vyhnout motivováním společnosti tak, aby funkčně využívala přírodní zdroje, udržovala je a dotovala krajinu také energií.

VESNICE U SILNICE – KRAJINA BEZ CEST

V krajině rozeznáváme několik krajinných složek, jako jsou *krajinné matrice, plošky a koridory*. Mezi těmito místy vznikají „*meziúzemí*“ – **ekotony**. Jsou to okrajová, přechodová území, v nichž je jiné světlo, teplota, rychlost větru, vlhkost. Jedná se o meze, rozhraní lesa a louky, pole a cesty,... Můžeme *ekotony* chápat na různých úrovních - od biosféry až po populace. Jsou charakteristické vyšším počtem druhů rostlin i živočichů, protože se zde často vyskytují druhy obou hraničních společenstev a navíc zvláštní druhy charakteristické pro přechodnou zónu. Obecně proto můžeme říci, že čím více přechodových území v krajině nalezneme, tím je vyšší *biodiverzita*. Zvedá se její ekologická hodnota, zároveň se stává nosnou krajinnou strukturou. Krajinná rozmanitost vede k příjemnějšímu vnímání a kulturní estetice. *Ekotony* určují bohatost krajinných struktur a ráz. Zároveň se tato místa ukazují z historického hlediska jako nejstabilnější. Jsou vhodné k rekreačním a zájmovým činnostem (rybaření, běh, myslivost, sběr plodů, procházky...).

12 Zástavba sídlištního typu. Rodinné domy vyrostlé za vesnicí či městem. Touha po přírodě vede k devastaci a v určitém smyslu až zelenému vězení. Např. od devadesátých let známý pojem zelených vdov.

Toto je právě problém zkoumané oblasti, kde hospodaří jedno velké zemědělské družstvo¹³, vymizela rozmanitost a pole se stala monokulturami. Na velkých lánech s rozoranými cestami bez mezí a stromů se pěstuje jen jedna plodina. Je to krátkozrakost uživatelů, kteří vnímají krajnotvorné prvky jako překážku. Bylo mnoha studiemi potvrzeno (KILIANOVÁ, 2009), že výnosy půdy jsou vyšší, pokud existuje přirozené rozčlenění na menší celky. Ačkoli jsou studie veřejně známé, uplatnění příslušných dat v praxi je bohužel téměř nulové. Rozorávání stále pokračuje.

„ZHOSPODÁŘŠTĚNÍ ROZUMU, CITU A PRÁCE“

Když vyjedete za hranice České republiky, například do Rakouska či Německa, nikde neuvidíte velké lány, jako je tomu u nás. Je to právě otázka vlastníků a uživatelů půdy. Cizinci se při pohledu na naše rozsáhlé plochy polí diví, že se veškerí vlastníci pozemků dohodli na pěstování jedné plodiny. Necitlivé hospodaření zemědělských družstev je velký problém české krajiny.

Inspirativní může být pátrání v minulosti. Mnohé o historii krajiny odhaluje *Letecká archeologie* (GOJDA, 1997). Nadhled dává možnost vidět terénní změny. Je možné sledovat zaniklé stezky, meze. Barevné změny půdy a rostlin naznačují pozoruhodné jevy zapomenuté historie. Sledujeme strukturu krajiny, z níž vyplývá její funkce (zemědělství, lesnictví, sady...). Můžeme tedy odhadovat, jakou

13 Společnost BLATINIE, a.s. se sídlem Blatnice pod sv. Antonínkem 855. BLATINIE, a.s. je také členem plastikářského klastru, který sdružuje plastikářské firmy zejména Zlínského kraje.

dynamikou probíhaly změny v krajině, jaký měla vývoj. To vše má zpětný vliv na její strukturu. Ukazuje se, že vše souvisí se vším.¹⁴

I ve zkoumané lokalitě se stále budeme setkávat s nepromyšlenými vstupy do *extravilánu*. Hospodaření na velkých lánách zapříčinilo množství přerušovaných lokálních *biokoridorů* a dalších liniových prvků v krajině, které přirozeně rozdělovaly velké celky orné půdy. Nastoluje se proto trvalá potřeba tyto *plochy, struktury a linie* v krajině vymezovat a podporovat. Ta má nejen pozitivní vliv na oku lahodící pestrou skladbu místa, ale významně podporuje *biodiverzitu a ekologickou významnost*. Zabraňuje se vyčerpání krajiny a selhání celého systému.

Landscape Constraint – omezení krajinou. Jsou to omezení na praktické i filozofické úrovni, která určují využití krajiny a s nadsázkou také přístup ke světu. Krajina má být vnímána jako celek.

Jaká je tedy současná vesnice, jaký je náš přístup ke krajině? Stanovujeme si svůj osobní etický vztah ke krajině. Zároveň se v nás mísí povšechné poznatky o trvale udržitelném rozvoji a environmentální výchově. Dnes již hovoříme o *sociologii krajiny*.¹⁵ Ta v sobě nemá jen ústřední myšlenku paradigmatu trvale udržitelného rozvoje, ale nese s sebou morální rozměr. Dochází k posunu od geografického a přírodního evolucionistického pojetí, kdy prostředí a krajina určuje společnost a její kulturu. Sociologie krajiny nepreferuje nadvládu sociálního nad ekologickým, ale je nastolen

14 K dispozici jsou pro území ČR multitemporální letecké snímky od roku 1935 do současnosti.

15 *Landscape sociologie*

rovnocenný dialog mezi krajinou a člověkem. Nastává tak posun k aktivní roli lidské společnosti.

Přes veškeré nadnárodní snahy se stále nedaří naplňovat a prosazovat jednotlivé body Evropské úmluvy o krajině, platné pro Českou republiku od roku 2004. Častou chybou, která vychází také z neznalosti a touhy po nedosažitelných cílech, je *ignorování lokálních zásad, krajiny, neporozumění* místním zvykům a tradicím, které se stávají povrchními. Všeobecná touha po městském komfortu na vesnici, která pramení z mnohaleté masáže komunistického hospodaření. Český venkov se z této situace vzpamatovává velmi pozvolna a obtížně.

Pobídky a nadnárodní investice do venkova, které nejsou s největší citlivostí přerozdělovány a investovány do kvalitních projektů, nemohou bez přímého poznání místa a moudře uvažujících lidí vést ke zlepšení. Nejruznější granty nutí k směřování a trefování se do zvoleného zadání, jehož cílem téměř nikdy nebývají záměry, které by byly potřebné pro danou lokalitu. Pokud chcete uspět a získat finanční podporu, jste nuceni k překrucování skutečnosti, přičemž k tomuto by nemuselo docházet, jestliže by se jednotlivé situace a projekty hodnotily individuálně, a bylo možné seznámit se s konkrétními potřebami.

Lokální autority, které mají rozhodovací možnosti, ignorují a nedbají na doporučení odborné veřejnosti. Velkou roli zde hrají sociální vazby, touha po projevení moci, ale také silné komerční vlivy.

K velkému znetvoření krajiny došlo díky scelování lánů užitkové půdy. Ignorují se drobné krajinotvorné prvky v krajině, nevytváří se dostatečné množství přirozených *ekotonů*, což má za následek „*poušť monokultur*“ a chudou krajinu.

Dnes dobře víme, že pro vzhled krajiny jsou podstatné sociální a hmotné vazby. Zároveň je jasné, že pro změnu poměrů v krajině, potažmo na vesnici, je třeba informovat, vzdělávat a tím měnit i povrchní vztah místních a prohlubovat citové vazby k místu. Osobnostní vyzrálost, vzdělanost a sociální cit určuje postoj jednotlivce ke krajině.

Jako společnost bychom si měli silně uvědomovat, že podoba soukromých pozemků je veřejným zájmem. A citlivou formou vést ke kultivovanému zacházení s pozemky.

Jsme zodpovědní sami za sebe i za území – nejen za to – které vlastníme, ale i za takové, v němž se pohybujeme.

Krajina by měla zůstat prostupnou. Mnohé pomístní cesty byly zapomenuty a jsou nevyužívány. Vede k tomu změna životních priorit, způsob obživy, rytmus života obyvatel. Nicméně v těchto místech se skrývá veliký potenciál, který může být využit k jiným funkcím spojeným s rekreací.

Česká krajina byla od baroka protkána drobnými sakrálními stavbami a sochami. Každá doba si hledala své cesty, jak uchopit krajinu. Současné umělecké intervence v krajině jsou spojovatelem mezi ekologickým a sociálním přístupem. Stávají se vítaným cílem či průvodcem krajinou. Naplňují ji duchovně. Sami ekologové volají po takových bodech – sochách, drobných stavbách v krajině, které by se stávaly cílovými body čárka nebude a ukotvovaly by tak chodníčky či cesty v krajině. Tím by se rozšiřovala také síť *ekotonů*, rozmanitost fauny a flory v místě.

Důležitou roli u uměleckých projevů v krajině hraje poznání místa, kde se artefakt nachází. Kvalitní intervence je bez něj téměř nemožná. K pochopení uměleckého záměru je důležité poznat místo vzniku. Proto se dokumentace díla prostřednictvím fotografií zdá neúplná. Pro získání celistvého zážitku je nutné místo osobně navštívit.

8. Metody řešení

1. Studium literatury, historického vývoje lokality.

2. Terénní výzkum v lokalitě.

- **Empirické participantní pozorování a chronologický sběr dat v místě.**

- **Vědecké pozorování, fotodokumentace, videozáznamy, letecké snímky, třídění a hodnocení, definování příležitostí a hrozeb.**

- **Názor odborné veřejnosti, články v odborných časopisech, rozhovory**

- **Názor laické veřejnosti, dotazníkový výzkum - otevřené otázky / interview, výstupy v médiích, elektronické diskuse, soukromé dokumenty**

3. Vytváření archivu, databáze (bohatý obrazový a textový autentický materiál - knihy, novinové články, plakáty, fotografie,

mapy, internetové diskuse, videozáznamy, v přeneseném významu také samotná krajina).

4. Analýza orientovaná na případ (hledání asociací, příčin, následků), analýza časové řady, hledání metafor, poznámkování.

Aplikovaný výzkum, který je prováděn na předem přesně stanovené lokalitě obce Šarovy, má charakter akčního výzkumu. Usiluje o změnu stavu. Přesto se snaží být ve velké míře hodnotově neutrální a postupovat předem stanovenou metodou případové studie. Pomocí případové studie je možné vhodně a uceleně poukázat na dosud téměř nepopsanou situaci Šarov a činnost občanského sdružení Jinákrajina. Tento postup se jeví jako nejvhodnější i vzhledem k touze plně zmapovat sociologické aspekty místa. Klade si za cíl být impulzem pro změnu v oblasti kultury a vnímání prostředí kolem sebe a řešit lokální praktické problémy. Metody kvalitativního výzkumu jsou zde vhodné jako proces hledání založený na komplexním porozumění jedné sociální dané oblasti vesnice, na kterém působí občanské sdružení Jinákrajina. Pomocí analýz různých typů textů (oficiálních i subjektivních), pozorovací metodou, interview a videozáznamy se snažím vytvořit komplexní, holistický obraz problému. Rozmanitost dokumentů (knihy, novinové články, plakáty, fotografie, mapy, internetové diskuse, videozáznamy, v přeneseném významu také samotná krajina) zachycuje v široké míře projevy osobní nebo skupinové, vědomé či nevědomé ideje, hodnoty a postoje. Toho se snažím využít, zachytit to a popsat. Nespornou výhodou mého participantního pozorování a přístupu je, že se pohybuji přímo v monitorované lokalitě, zkoumám přirozené reálné podmínky a děje, do kterých však z velké části nezasahuji. Jsem však zakládajícím

členem občanského sdružení Jinákrajina a ve zdejší krajině mám své sochy.

Danou oblast sleduji od roku 2006. Během sbírání dat – písemně, ústním podáním, fotografiemi, videi - provádím jejich analýzu a následné ověřování. Výhodou mé dlouhodobé znalosti oblasti, místních poměrů a lidí je to, že získávám hlubší pochopení místní subkultury. Interview, která jsou často nestrukturovaná a subjektivní, se snažím porozumět zkušenostem obyvatel.

Případová intrinsitní studie je studií občanského sdružení Jinákrajina působící v Šarovech na Zlínsku. Zároveň je zkoumáním událostí, rolí a vztahů dané lokality. S touto lokalitou jsem těsně spjata prostřednictvím právě své tvorby. Chci lépe porozumět dějům, které se staly od roku 2006, kdy oblast pravidelně navštěvuji. Snažím se detailně poznat a pochopit propojení jednotlivých problémů (lidé, vesnice, krajina). Výhodou je, že se mohu detailně soustředit právě na tuto jednu danou lokalitu Šarov. A poznat problém do velké hloubky.

Důraz ve studii kladu na četné časové pozorování a dokumentaci, pečlivé zatřídění textových a fotografických souborů, které pak budou nosnou páteří disertační práce a budou věrně vykreslovat situaci v pozorovaném místě. Data pečlivě zaznamenávám, označuji tak, aby bylo možné se v nich rychle a snadno orientovat a vyhledávat.

Zároveň bude použita dotazníková metoda s otevřenými otázkami.

Základní kategorizační schéma je chápáno otázkami: „Kdo“, „co“, „kde“, „jak“, „proč“.

Pomocí analýzy se snažím zobrazit události jako celek v časovém sledu a vyprávět tak příběh jednoho místa.

Přes veškeré metodologické postupy se snažím o to, aby zpráva byla srozumitelná, čtivá. Pokusím se, aby text disertace byl průsečíkem vědeckosti, investigativního žurnalismu a estetického působení.

Nápaditým použitím přílohového obrazového a textového autentického materiálu čtenáři přiblížím problematiku.

Zachovávám si zdravý nadhled a selský rozum, který vnímám jako klíčovou rovinu celé disertační práce. Jedná se o lidi. Vesnici. Krajinu.

Metody získávání dat:

Participantní pozorování, interview – neformální rozhovory, dotazníky s otevřenými otázkami, výstupy masových médií, soukromé dokumenty, fotografie a elektronické diskuse.

Metody vyhodnocování:

Vytváření archivu, databáze, analýza orientovaná na případ (hledání asociací, příčin, následků), analýza časové řady, hledání metafor, poznámkování.

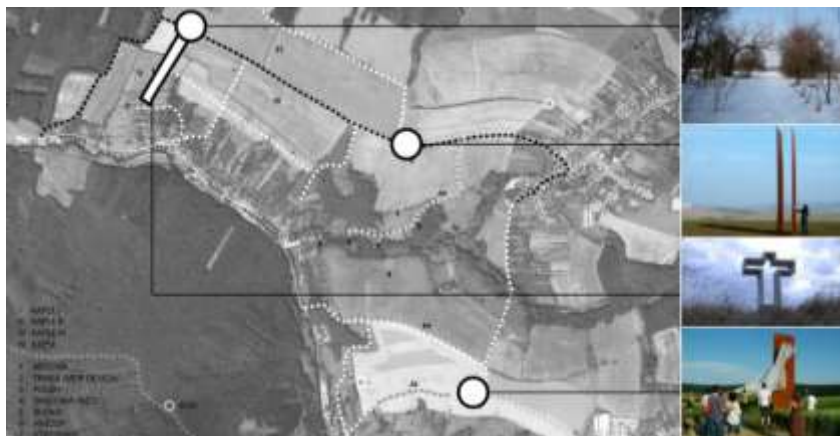
9. Praktický výstup

REALIZACE KAPLE II

- Návrh krajinného záměru Kaplí navazujících na Křížovou cestu

- Pozemek - nákup
- Vhodné technické řešení
- Hledání a oslovování sponzorů – získání grantu MK
- Žádost o stavební povolení, přezkum životního prostředí
- Převoz materiálu, technické zajištění a realizace

•Věnuji se krajině jako celku. Součástí celého finálního projektu jsou Křížová cesta, Kaple I, Kaple II, Kaple III. Z jednoho objektu je vidět na druhý.

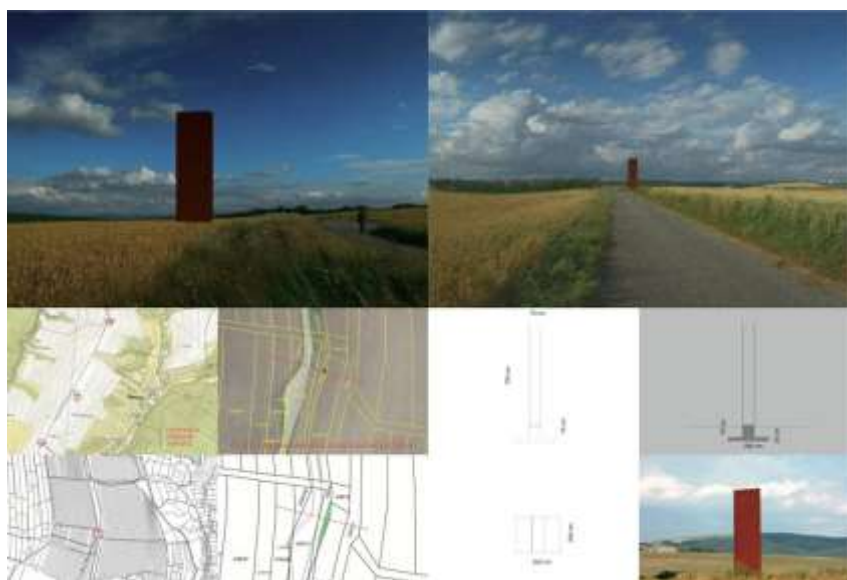
mapa - situování jednotlivých mých sochařských objektů v Šarovech

Místo pro Kapli II bylo intuitivně zvoleno při procházení a hledání nejvhodnějšího, nejpřirozenějšího bodu při Vrchové cestě. Studium starých map se následně ukázalo, že místo, které bylo zvoleno pro Kapli II, již v minulosti neslo křesťanské poselství v podobě božích muk

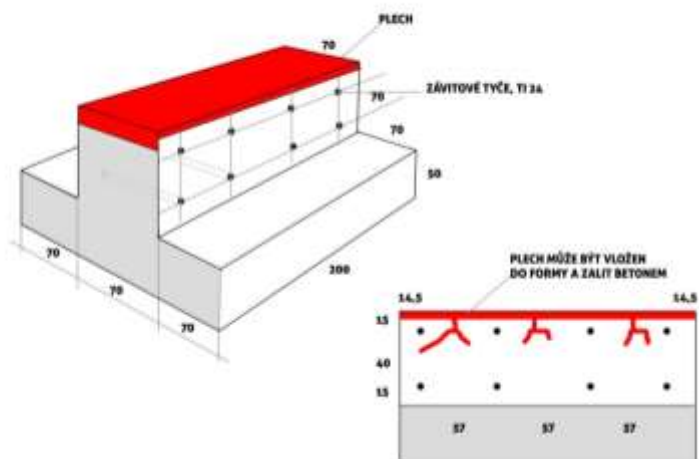
u cesty. Místo bylo zakoupeno. Pro samotnou sochu není nutné stavební povolení, ale pro její základy ano.

KAPLE II je přirozenou součástí KAPLÍ na vrcholcích kopců v trojúhelníku Šarovy – Křížová cesta, Lhota a Salaš. KAPLE II má stát přes údolí na druhém kopci s KAPLÍ I, opticky se tyto dva body budou propojovat. KAPLE II je tvořena dvěma plechy o rozměrech 600cm x 200cm x 2,5cm, které budou od sebe vzdáleny tak, že mezi ně bude možné vstoupit. Vznikne ojedinělý architektonický projekt vycházející ve filozofické rovině ze sakrálního umění. Materiál na tuto sochu byl získán sponzorským darem od Evras Vítkovice Steal.

BETONOVÝ SEGMENT PRO "KAPLI 8"
VÁHA 4,3 t

Bibliografie

Aktuální otázky ochrany krajinného rázu ... : sborník konference, Praha ... 2008. Praha: Centrum pro krajinu, 2008. ISBN 978-80-903206-0-4.

CAPRA, Fritjof. 2002. *Bod obratu : věda, společnost a nová kultura.* Praha: DharmaGaia a Maťa, 2002. str. 514. ISBN 80-85905-42-6.

ČÍLEK, Václav. 2004. *Vstoupit do krajiny : o přírodě a paměti středních Čech.* Praha: Dokořán, 2004. str. 110. ISBN 80-86569-58-6.

ČÍLEK, Václav. ŠEJN, Miloš. RYSOVÁ, Hana. 2005. *Krajiny vnitřní a vnější: texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrúdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu.* Praha : Dokořán, 2005. str. 269. ISBN 80-7363-042-7.

ČAPOUNOVÁ, Ida. 2010. *Měchnov, Český venkov.* Praha: Diplomová práce, 2010. str. 103.

FLEKATOVÁ, Markéta. 2008. *Humna - Přechem sídla do krajiny: sborník příspěvků ze semináře konaného 11. září 2008 na MZLU v Brně.* Brno : Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. str. 77. ISBN 978-80-7375-210-1.

GILPIN, Daniel. 2010. *Formování krajiny.* Praha : Reader's DigestVýběr, 2010. str. 160. ISBN 978-80-7406-135-6.

GOJDA, Martin. 2000. *Archeologie krajiny : vývoj archetypů kulturní krajiny /.* Praha: Akademia, 2000. str. 238. ISBN 80-200-0780-6.

GOJDA, Martin. 1997. *Letecká archeologie v Čechách.* Praha: Archeologický ústav AV ČR, 1997. stránky vi, 61, [56] s., [46] s. ISBN 80-901934-8-X.

GRANDE, John. 2004. *Art nature dialogues, interviews with enviromental artists.* místo neznámé: Albany, 2004. ISBN 0-7914-6194-7.

HÁJEK, Pavel. 2002. *Krajina Zevnitř.* Praha: Malá Sklála, 2002. str. 117. ISBN 80-902777-8-0.

HENDL, Jan. 2012. *Kvalitativní výzkum : základní teorie, metody a aplikace.* Praha : Portál, 2012. str. 407. ISBN 978-80-262-0219-6.

Historický ústav Akademie věd České republiky. <http://www.hiu.cas.cz> - Müllerova mapování. [Online] Historický ústav AV ČR. [Citace: 1. 2 2013.]

JINÁKRAJINA, o.s. 2013. JINÁKRAJINA - /Šarovy, Lhota, Salaš, Bohuslavice /. [Online] 2013. [Citace: 1. 2 2013.] <http://www.jinakrajina.eu/>.

KELLER, Jan. 1998. *Nedomyšlená společnost*. Brno: Doplněk, 1998. str. 125. ISBN 80-7239-091-0.

KILIANOVÁ, Helena. 2009. *Ekotony v současné krajině: analýza a modelování ekotonů v povodí Trkmanky*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. str. 167. ISBN 978-80-244-2473-6.

KODET, Vojtěch. MORAVEC, Jiří. 2006. *Politika krajiny, Evropská úmluva o krajině a ekonomické souvislosti : sborník příspěvků*. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku, 2006. str. 116. ISBN 80-86684-45-8.

KOHOUTEK, Jiří. 1995. *Hrady jihovýchodní Moravy*. Zlín: Archa, 1995. str. 165. ISBN 80-9000-249-x.

KOLEJKA, Jaromír. 2011. *Krajina Česka a Slovenska v současném výzkumu*. Brno : Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta, 2011. str. 342. ISBN 978-80-210-5420-2.

KOVÁŘ, Pavel. 2012. *Ekosystémová a krajinná ekologie*. Praha: Karolinum, 2012. str. 166. ISBN 978-80-246-2044-2.

Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně. 1st (2nd) Military Survey, Section No. . <http://www.geolab.cz>. [Online] Austrian State Archive/Military Archive. [Citace: 1.. 2. 2013.] <http://www.geolab.cz>.

LAPKA, Miroslav. 2008. *Úvod do sociologie krajiny*. Praha: Karolinum, 2008. str. 86. ISBN 978-80-246-1595-0.

LAPKA, Miroslav. CUDLÍNOVÁ, Eva. 2008. *Úvod do krajinné ekologie pro rozvoj venkova*. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7394-077-5.

LAPKA, Miroslav. GOTTLIEB, Miroslav. 2000. *Rolník a krajina, Kapitoly ze života soukromých rolníků*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2000. str. 166. ISBN 80-85850-83-4.

LIBROVÁ, Hana. 1987. *Sociální potřeba a hodnota krajiny*. místo neznámé: Spisy Univerzity J.E. Purkyně v Brně. Filozofická fakulta ; č. 269, 1987. str. 134.

MĚKOTOVÁ, Jarmila. 2007. *Principy v obecné a aplikované krajinné ekologii*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. str. 190. ISBN 978-80-244-1839-1.

NĚMEC, Jan. 2002. *Krajina 2002 : od poznání k integraci: Ústí nad Labem 2002.* Praha : Ministerstvo životního prostředí, 2002. str. 118. ISBN 80-7212-225-8.

NORBERG-SCHULZ, Christian. 2010. *Genius loci: krajina, místo, architektura.* Praha : Dokořán, 2010. str. 219. ISBN 978-80-7363-303-5.

ORTOVÁ, Jitka. 1997. *Kulturní a sociální ekologie.* Praha: Karolinum, 1997. str. 93. 80-7184-224-9.

SÁDLO, Jiří. 2008. *Krajina a revoluce: : významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí.* Praha : Malá skála, 2008. str. 255. ISBN 978-80-86776-06-4.

SÁDLO, Jiří. STORCH, David. 2000. *Biologie krajiny: biotopy České republiky.* Praha : Vesmír, 2000. str. 94. ISBN 80-85977-31-1.

SAMOJSKÝ, Petr. 2011. *Krajina jako duchovní dědictví : úvodní rozhlédnutí.* Praha : Obec širšího společenství českých unitářů, 2011. str. 93. ISBN 978-80-904909-0-1.

SEMOTANOVÁ, Eva. 2002. *Müllerova mapa Čech z roku 1720 Z mapové sbírky Historického ústavu AV ČR. [1 elektronický optický disk (CD ROM)]* Praha: Historický ústav AV ČR, 2002. P 182203. P 182204. P 182205..

SCHAMA, Simon. 2007. *Krajina a paměť.* Praha: Argo: Dokořán, 2007. str. 702. ISBN 978-80-7203-803-9.

SKLENIČKA, Petr. 2011. *Pronajatá krajina.* Praha: Centrum pro krajinu, 2011. str. 137. ISBN 978-80-87199-01-5.

SÝKORA, Jaroslav. 1998. *Venkovský prostor. Díl 2, Územní plánování vesnice a krajiny.* Praha: České vysoké učení technické, 1998. str. 156. ISBN 80-01-01810-5.

ŠÍŠKA, Michal. 2011. *Malé věci v krajině.* Praha: Arbor vitae, 2011. ISBN: 978-80-87164-67-9.

ŠTENCLOVÁ, Šárka. CUHROVÁ, Terezie. 2003. *Management krajiny a rozvoje venkovských obcí: sborník sylabů z přednášek.* Praha : Česká zemědělská univerzita, Lesnická a environmentální fakulta, 2003. str. 65. ISBN 80-213-1103-7.

TÁBOR, Ivo. 2003. *Metodické podklady pro navrhování a realizaci výsadbových opatření v rámci krajinotvorných programů: příloha č. 1 k pokynu č. 1/2003 ředitele odboru ekologie krajiny a lesa MŽP.* Průhonice : Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2003. str. 52. ISBN 80-85116-31-6.

VOREL, Jan. 2006. *Ochrana krajinného rázu : třináct let zkušeností, úspěchů i omylů: sborník příspěvků z konference, Praha 2006.* Praha : Naděžda Skleničková, 2006. str. 189. ISBN 80-903206-7-8.

Výbor rady Evropy. 2000. *Evropská úmluva o krajině.* Franci : Výbor rady Evropy, 2000. Ratifikace 1. 10. 2004, 13/2005 Sb.m.s.. Vládní usnesení č. 1049/2002.

ŽÁK, Ladislav. 1947. *Obytná Krajina.* Praha: S.V.U. Mánes - Svoboda, 1947.